

NJIVA

KULTURNI VESTNIK

VSEBINA

STANO KOSOVEL: KAJN (Pesem) — Stran 193.

J. PAHOR: VIŠEČE STENE. (Nadaljevanje) — Stran 195.

ALOJZIJ GRADNIK: IZ KNJIGE „GITANDŽALI“ RABINDRANATA TAGORE (Iz angleščine) — Stran 198.

Dr. H. TUMA: IZZA FRONTE — Stran 199.

MARIJA KMETOVA: GOLOBOVI (Nadaljevanje) Stran 201.

JOŽKO KRALJ: POMLADNO PISMO (Pesem) — Stran 203.

FERDO KLEINMAYR: PRIRODA V BOGOSLUŽJU IN BAJESLOVJU PRVOTNEGA ČLOVEKA (Konec) — Stran 204.

PREGLED: ŠOLSKI — GLASBENI — Stran 206, 207, 208.

Štev. 13

Letnik I.

V TRSTU, DNE 31. JULIJA 1919

IZHAJA VSAK ČETRTEK. NAROČNINA: ČETRLETNA 9 L^{it}, POLLETNA IN CELOLETNA SORAZMERNO. POSAMEŽNA ŠTEVILKA 80 ST. UREDNIŠTVO IN UPRAVNIŠTVO TRST, ULICA MADONNINA 15, II. TELEFON 15-70. IZDAJA ZA „VIŠJI KULTURNI SVET“ IN ODGOVARJA ZA UREDNIŠTVO IVAN REGENT. TISKA TISKARNA EDINOST V TRSTU

Konsumne zadruge za Trst, Istro in Furlanijo

registrovana zadruga z omejenim poroštvom

123 ustanovnih članov

16720 vpisanih članov

Otvoritev prvega skladišča 3. decembra 1903

Dosedaj razdeljenih podpor vdovam, sirotam in bolnim članom	K	182.797,72
Zadružno imetje	"	257.733,84
Zadružni skladi	"	732.221,66
Vloge v hranilnem oddelku	"	4.277.653,89
Skupni inkasso od razdeljenega blaga	"	58.672.831,40
Dividende razdeljene v dobah od 1903-1916	"	217.171,94

Doba	Svota	Doba	Svota		
1903—1904	64609	38	1911—1912	1258363	68
1904—1905	143390	95	1912—1913	2436233	26
1905—1906	148450	19	1913—1914	4263591	69
1906—1907	201206	58	1914—1915	4911718	92
1907—1908	366482	97	1915—1916	6262462	25
1908—1909	615508	12	1916—1917	8967505	48
1909—1910	873392	40	1917—1918	12394163	11
1910—1911	1050829	18	1918—1919	14714923	27
			od 1. julija do 28. februarja		
		Skupaj	58672831	40	

Osrednji urad: Via San Francesco d'Assisi 21 in 23.

Osrednja skladišča: Via S. Francesco d'Assisi 21, 22, 23, 27, 40 in Via C. Battisti 23.

MEHANIČNA PEKARNA: Povprečna dnevna produkcija 120 stotov.

SKLADIŠČA ZA RAZPRODAJO:

TRST:

Skladišče 1	Via dell'Istria 10
" 2	del Belvedere 34
" 3	Settefontane 6
" 4	dell'Acquedotto 67
" 6	Donadoni 2 A
" 8	Girolamo Muzio 6
" 10	S. Marco 13
" 12	del Pozzo Bianco 5
" 13	del Lloyd 10

Skladišče 16	Kjadin (S. Luigi) 800
" 17	Skedenj, na trgu
" 18	Vrdela, delavska stanovanja
" 26	Via P. P. Vergerio 871
" 31	Rojan, fra i Rivi
" 34	Pončana, delavska stanovanja 196
" 35	Sv. M. M. zgornja

ISTRA:

Skladišče 5	Milje
" 9	Pulj
" 11	Izola
" 15	Koper
" 19	Pulj
" 25	Chiampore
" 27	Rovinj
" 28	Bertoki
" 29	Vižinada
" 32	Volovsko-Opatija
" 36	Buje

MESNICE Via dell'Istria 10 (1), Via Settefontane (III), Milje (V), Via S. Marco 22 (30).

Kruh se razprodaja v vsakem skladišču.

SKLADIŠČE OBLEK št. 20: Via Raffineria št. 3, I. in II nadstr.

Skladišča v popravi:

Furlanija:

Gorica (7)	Farra d'Isonzo (23)
Tržič (14)	Moša (21)
Panzano (klet) (24)	Kormin (22)
Gradiška (33)	

Nova skladišča (skorajšnja otvoritev):

TRST:
Via Giulia
Via Malcanton
Piazza dell'Ospedale
Via Barriera

ISTRA:
Piran
Škofije
FURLANIJA:
Žagrad

Priprava novih skladišč.

TRST: Novo mesto, Barriera nuova in Škorklja, Sv. Jakob, Čarbola, Sv. Vid, Greta, Barkovlje, S. Sabba.

ISTRA: Vodnjan, Villa di Rovigno, Valle di Rovigno, Momian, Sicciole, Strugnan, Sv. Lucija, Umago, Sv. Rok, Krevatini, Ika, Ičići, Lovrana.

FURLANIJA: Oglej, Aiello, Červinjan, Fiumicello, Fogliano, Romans, Ronki, Medea, Visco.

KRAS: Nabrežina, Sežana.

V PROJEKTU: Zadruga mlekarstva.

TRST, aprila 1919.

VODSTVO

STANO KOSOVEL:

KAJN

I.

Drevo spoznanja davno je obrano
in zemlja ne rodi več tisočero,
kar prvim starišem je bilo dano,
doklér poznali so življenja mero;
v obraza pôtu Kajn za kruh se trudi
in delu brata svojega se čudi.

K a j n.

Ta Abel nič ne orje in ne seje
in znoj nikoli mu ne curi z lica;
a vendar solnce tudi njega greje,
in zanj kot záme se klasi pšenica!
Je-li to prav, da on ves dan počiva
in len med čredami življenje vživa?

Razjasni, oče, kdo je dal postavo
krivično to na svet, da vlačí brano
starejši, in da le tedaj je pravo
če mlajšemu brezskrbno je poslano;
razjasni, oče! To bi hôtél znati:
zakaj vse meni je obdelovati?

A d a m.

Pomiri se, pomiri, sine hudi!
Ti rojen prej si bil, zato dolžnosti
so tvoje večje, in pravice tudi —
a onemu je čreda več ko dosti.

K a j n.

Dolžnosti, prej dejal si, le dolžnosti,
samó dolžnosti naj mi bodo dosti?

A d a m.

Ne, ne! Saj sem dejal ti: i pravice
se morajo dolžnosti teh držati!

K a j n.

No, zdaj pa rad bi znal, kje so pravice!?

A d a m.

Pravice? Saj so hrami ti bogati,
saj zemlja na prebitek daje vsega —
čemu tedaj zahtevaš več od tega?

In dalje: ti močan si kakor gora,
zato pri plugu je ostala roka
močnejšega, ker tako biti mora,
a k čredam šibkega sem dal otroka

in mislim, da to prav biló storjeno
je kot očitánje tvojé nobeno!

K a j n.

Tako, tako!... Očitánje?! Prelepa
ti bodi hvala i za to besedo!
Ker je ljubezen tvoja tako slepa,
si meni zemljo dal, a njemu čredo —
a kmalu naj se tudi to izkaže,
kdo izmed naju prav imá, kdo laže!

Še danes vsečem kamen za ognjišče
in tja na sredo polja ga postavim;
a tudi Abel kamena naj išče,
ker za daritev izpod strehe spravim
najlepši plod, ki ga je zemlja dala,
odkar je moja sraga zaorala.

II.

Še solnce zlate brazde néba orje
in še njegovi žarki peketajo
po trdi zemlji; predno za obzorje
utrne, na oltarjih vzplapolajo
plameni vroči in njih dim se vleče,
doklér pod njim ne vžgó se rože rdeče.

Takrát pa Kajn pobere s tal sadove
in skrbno jih na tleče oglje stavi,
da si izžene iz srcá mrakove
in dvom, ki dušo mu opasno davi,
ker zdaj je blizu čas, ko se odloči,
čegav hrbèt pravici se usloči.

In blizu njega Abel pri oltarji
pripravlja za daritev jagnje mlado.
Njegova lica — dve nebeški zarji,
njegovo srce — čisto je in rado
se obrniti kamor Bog ukaže,
v očeh nedolžnih nič ni hude straže.

Daritev se prične... In čuj besede,
ki pred ognjiščem Kajn jih izgovarja:

K a j n.

Povej, da niso ti po volji črede,
da ti povšeči roka je ratarja,
in da ni prav, če se starejši muči
za mlajšega, ki se nikdar ne sključi!

Abel.

Zahvaljen bodi, o nebeški Oče,
za zdravje, ki ga daješ, in trpljenje!
Ozri se, kamor tvoja milost hoče...

Božji glas.

Moj sin, moj sin!...

Kajn.

Kdo govori?

Abel.

Življenje...

Kajn.

Ni res! To si dejal ti sam od sebe —
priznaj! — da kazen srca ne razgrebe!

Abel.

To bil je On...

Kajn.

Ni res! Zdaj vse ti plačam —
umri!...

Abel.

Brat Kajn!...

Kajn.

Nič več!

Abel.

Ah!...

Kajn.

Naj v svarilo
potomcem bo, kako jaz dolg poplačam!

In kakor da je kamenje zavpilo
stemni se dan, obzorje noč zasuje,
in iz oblakov strašen glas se čuje:

Božji glas.

Kje je tvoj brat?

Kajn.

Kaj to?

Božji glas.

Kam del si brata?

Kajn.

Mar jaz ga ščitim? Meni je — neznano.

Božji glas.

Kajn, razodeni, kam poslal si brata?

Kajn.

Nikamor!

Božji glas.

Srce vidim razkosano —

Kajn.

Joj mi!...

Božji glas.

Ubil si —!

Kajn.

Ah —

Božji glas.

Kam hočeš iti —?

Kajn.

— —

Božji glas.

Stoj! S tega mesta se ti ni geniti!

Tačas pa spet zasveti solnce jasno,
in Kajn se zdrzne in v zemljo pogleda —
obstanka ni mu več pred senco lastno...
A — čuj... čigava to je spet beseda?...
Ne, ne!... To je vihar, ki ne miruje — —
To ni vihar?... To nekdo bliske suje:

Božji glas.

Kje si, o Kajn? Kri tvojega je brata
zavpila od zemlje sèm gor do mene —
Kaj si storil?...

In kot da so se vrata
odprla v svet, se Kajn naprej požene,
obraz pred solncem si z dlanmi pokrije.
da glas vesti mu srca ne razbije.

Beži... A znanje ceste ni mu dano...
Pred njim se nekaj kakor črv pretvarja,
nekje pojavi se obličje znano,
in Kajn začuti, da ga ogovarja
nekdo. Iz prsi se mu krik izvije —
jau! — to je tisto, kar za njim se vije!

Božji glas.

Proklet! Nestalen! Z znamenjem na čelu
potikaj se poslej po zemlji črni!
In kar je dobrega v življenja vrelu —
v prokletstvo tvoje se izpreobrne!
Muči se, trpi! In trdo trpljenje
naj bo plačilo ti za to življenje!

In Kajn beži... Ni več pogledom meje —
zdaj vidi vse — nič več ni prazna pena...
Rad bi umrl — preveč ga solnce greje! —
a trda, trda je življenja cena:
zaznamovan ne more več umreti,
navsek se mu je mučiti po sveti.

V.

TODA med tem časom, ko je Drenik urejal še zadnje podrobnosti, se je odigralo nekaj, kar je tehtno poseglo v tok dogodkov.

Bilo je nekega večera, ko so se delavci premogovnika menjavali. V baraki pri vhodu v predur je bila gruča mož. Nekateri so sedeli na klopih ob steni, drugi so se stoje razgovarjali.

Nizek in čokat je hkrati vstopil Betlem, vidno ozlovoljen. Vitek, bel hrt mu je sledil. Ob stroju v bližini je stala delavka, noseča žena, zamišljena v drveče kolesje. Inženir je bil namenjen k njej in je nekaj zaklical. V šumenju kolov pa so se besede izgubile prav tako kakor inženirjevi koraki. Izgledalo je, kakor bi se delavka ni najmanj ne zmenila za Betlema. Ta je svoj poziv ponovil, pa se v ropotu stroja nič ni slišalo. Takoj za tem je stopil k ženi, siknil skozi zobe, da se je prestrašena obrnila ter jo sunil s pestjo naravnost v prsi. Delavka se je opotekla k oknu in zdelo se je, da se bo zgrudila. Naglo se je izvil iz gruče močan mož ter hotel delavki na pomoč.

»Pes!« je bruhal proti Betlemu, ki se je nekoliko v zadregi smehljal ob strani. Bil je Gaber.

Inženir pa je menda razumel, stopil dvoje korakov naprej ter ustavil moža za roko.

»Kaj ste rekli?« je hotel vedeti srdit.

»Pes!« je ponovil rudar ogorčen.

Trenutek je bil molk, takoj nato pa je inženir vzdignil pasji bič in udaril Gabra po obrazu. Ta je nagnil glavo nazaj, se umaknil za korak in bolešno segel z roko na oči, vse v istem času. Toda Betlem je kipel jeze in dvignil bič, da bo udaril še drugič. Tedaj pa so planili možje, ki so doslej z napetostjo zasledovali, kar se je godilo, ogorčeni in stisnjenimi pestmi, čisto blizu. V njih divjem kriku je inženirju omahnila roka. Videl in razumel je, da bi drago plačal, če bi udaril še enkrat. S strašnim srdom se je ozrl okrog, kakor bi si hotel zapomniti rudarje, toda med njimi se ni upal ostaniti; bili so preveč razburjeni. Bilo jih je pa tudi vedno več. Pritisnili so bliže vsi, ki so se nahajali v baraki. Inženir se je obrnil, poklical psa, ga udaril čez hrbet, ker mu ni dovolj poslušno sledil, da se je ječe zvil do tal nato pa je izginil skozi vrata.

Delavka je krčevito jokala. Vsak čas se je zopet onesveščala. Dela ni bila več zmožna, zato so jo morali spraviti na dom. Gaber pa je vendar šel v rudnik, dasi strašno razburjen in z otekajočo, skelečo vijoličnosivo črto od senca tik očesa in čez usta. Tudi očesna beločnica je bila vsa podpluta s krvjo, ki se je kazala v neštetihi drobnih žilicah. Inženirjev udarec je bil silovit in le sreča je hotela, da ni izbil očesa in oslepel moža.

Vest o dogodku se je s prihodom rudarjev naglo razširila po premogovniku ter zbudila ogorčenje med vsemi. Prenesli so že marsikatero sirovo dejanje inženirja ter bili priče marsikateri njegovi podlosti, toda razburjenje duhov tik pred pripravljeno stavko je bilo preveliko, da ne bi napravil dogodek silnega vtisa. Povsod so govorili o njem in razpravljali o posledicah. Nekateri so menili, da bi Betlem takoj odslovil Gabra in vse one, ki so planili, da bi ga branili, drugi so hoteli preprečiti inženirjeve namene s takojšnjim skupnim nastopom rudarjev. Zdelo se jim je, da je to edini izhod, zato je med možmi bolj in bolj prodiralo prepričanje, da ne smejo izgubljati časa. Za odslovljenimi bi najbrže prišli kmalu še drugi na vrsto in enkrat razkosani bi nikdar več ne imeli prave moči in bi tudi ničesar več ne dosegli. Solidarnost je zahtevala, da se možato zavzamejo za one, ki so bili v nevarnosti, da pa obenem rešijo tudi sebe ter uveljavijo svoje zahteve, ker bi pozneje bilo vse izgubljeno.

Toda vse te žive razgovore je hkrati ustavila navzočnost inženirja v rovih. Prišel je proti pričakovanju med delavce ter jih iznenadil. Navidezno se je zanimal le za delo, vendar se mu je iz obraza čital zadrževan srd. Tupatam je obgovoril, izpraševal, pa tudi z neprikrito jezo nastopal proti rudarjem. Temu in onemu je grozil z odslovljenjem, a možje so ostali mirni, čeprav jih je z grožnjami in strahovanjem le še bolj razburil. Razumeli so, da je Betlem z onim dogodkom pri dvigalu nekaj zaslutil, da se hoče o tem s svojimi pogostimi, nenadnimi obiski v premogovniku sedaj prepričati na lastne oči in potem udariti tiste, ki naj bi bili voditelji, duša vsega sovražnega gibanja med delavci. Toliko nujneje se jim je zdelo sedaj, da sami odgrnejo zagrinjalo, presečejo inženirju pot ter nastopijo s svojimi zahtevami.

Toda Drenik je bil, ki se je sedaj upiral, upiral proti vsakemu pričakovanju. Nihče njegovih najbližjih prijateljev in zaupnikov ni mogel prav razumeti, zakaj se Drenik protivi takojšnjemu nastopu. Celo k njemu sta prišla nekega večera dva zaupnika ter mu očitala, da je boječ in omahljiv.

»Saj morajo spodleteti inženirju vsi načrti,« jih je zavračal, »da bi našel voditelje. Še nekaj dni ima na razpolago, pa to je premalo. Če le ni izdajice med delavci! Da je v rudniku drugače, kot je bilo, ve dobro, ne ve pa, v kolikem obsegu se je to izvršilo in zdaj išče. Naj le, saj je prepozno.«

Drenik je bil povsem miren in je trdno verjel v pravilnost svojega preračunavanja. Toda možje se niso dali pomiriti.

»Inženir bo preiskal in potem odslovil,« so ugovarjali, »Gaber in tovariši pa bodo na cesti brez kruha in zaslužka. Takoj je treba nastopiti, sicer je vse izgubljeno.«

»Nikogar ne bo odslovil, niti ne Gabra in sicer zato ne, ker ne ve, s kakšnimi silami med delavci ima posla. Razen tega rabi podjetje prav zdaj podvojenih, potrojenih delavskih moči, ker so naročila za bližnjo zimo že vsa došla. Kolikor se mi je posrečilo zvedeti, večina pogodb radi nabave še ni sklenjenih in čaka prihodnjih dni. Zdaj najlažje resno zadenemo vodstvo premogovnika. Rok je že itak do skrajnosti zapoznel. Če ostane premogovnik ves tih in brez vsakega znamenja, potem se pogodbe sklenejo, vse pogodbe in tudi brez stavkovne klavzule. Na stavko namreč inženir še od daleč ne misli. Ko pa je uprava enkrat vezana, potem nastopimo mi in popoln uspeh nam je zagotovljen.«

Moža sta poslušala, toda prepričala se nista. Kakor so bili drugi rudarji razburjeni, tako sta imela tudi ona dva le eno pred očmi, da se bo namreč inženir najprej maščeval.

»Nobenega prenačelnega koraka,« je povzel zopet Drenik in skušal dajati nasvetov, kako naj se vedejo rudarji. »Samó tihi naj bodo rovi, še ta kratek čas, sicer vse zaigramo! Če pa vstanemo zdaj, morda kaj dosežemo, morda, a po dolgem boju in s prevelikimi žrtvami.«

Mrko sta gledala moža, Drenikove besede so bile zaman.

»In Gaber?« je vprašal eden, s stisnjenimi ustmi in z zadrževano nevoljo. »Ali bomo pustili, da ga spodi?«

Drenik je spoznal, da nimajo nikakega smisla več za njegov govor. Čutil je, kako izgublja vajeti iz rok. Nevihta se je pripravljala in on je razumel, da bo vse dolgotrajno delo uničeno, če ne obvlada duhov v tem najnevarnejšem trenutku. Zopet je pričel tovariša rotiti, naj se počaka, toda v premogovniku je vrelo kakor v divjem jezeru.

»Ali rešiš Gabra, ali si izdajica!« je siknil drugi.

Drenika je zadelo, toda upogniti se ni dal; ostal je trdovraten pri svojem.

»Varuj se!« sta mu še zagrozila in odšla nato brez slovesa.

Takoj se je odpravil Drenik k Gabru, ki se je zadnje dni umaknil v ozadje, negotov in nezaupljiv. Toda zaman se je trudil, da bi ga prepričal, kako je v tem trenutku le ena pot mogoča. Užaljeni mož je slutil prevaro in ni več mogel podpirati Drenikovih silnih prizadevanj, da bi zadržal katastrofo.

Zraven vseh nenadnih, pogostih obiskov v premogovniku je začel inženir klicati še k sebi delavce. Izpraševal jih je o gibanju v rovih ter jim grozil na vse mogoče načine, da bi razkril namene. To je rudarje le še bolj razburjalo in dvigalo njih mržnjo in gnjev do viškov. Ves premogovnik je bil v požarju, dasi se je boril Drenik ž njim že do onemoglosti, tu in tam izpostavljen sovraštvu, ki se je začelo zdaj obračati tudi proti njemu. Toda še ni izgubil zadnje iskric upanja, ko je ves rudnik bliskoma preletela novica, da so našli Betlema mrtvega v rovih.

Žrjav je bil prvi, ki je z zadovoljstvom v sicer trdih črtah obraza, prinesel Dreniku vest:

»Podsulo ga je. Zdaj ima, kar je iskal!«

»Podsulo?« je obstal Drenik. »Kdaj vendar? Saj ni bilo ničesar čuti!«

Opazoval je z negotovostjo Žrjavove sivkaste oči.

»Zvedel sem ravnokar. Ves premogovnik se je oddahnil!«

Drenik je bil kakor nem, in misel za mislijo se mu je užigala v glavi, ki je mrzlično delodelovala. Zasekal je zopet pogled v Žrjavove oči, toda ta ni trenil ž njimi. Nasmejale se je in vprašal:

»In ti žaluješ za inženirjem? Pa sem mislil, da te bom z novico razveselil! Kaj je bilo treba stikati po rovih kakor pes za divjačino? Zdaj je našel!«

Žrjav se je obrnil, ne da bi čakal odgovora. Tolikokrat je slišal, kako je Drenik napadal inženirja, zdaj pa hkrati to omahovanje, ko so se morda vsi v premogovniku veselili ob inženirjevi smrti. Zoprn mu je bil že Drenikov pogled, s katerim je hotel najti njegove skrite misli. Ko pa je videl vso Drenikovo osuplost, je imel le še prezir in pomilovanje za šibkega, nestalnega moža. Odšel je in pustil Drenika samega v največjem nemiru. Ta pa se je naslonil, ves onemogel na težko rovnico ter uprl oči v temno skalovje. Misli so se zgrinjale in ga mčile, čutil je, da ni več zmožen dela.

Kar se je zgodilo v premogovniku, je imelo zanj toliko pomena, da je moral najti gotovost, zvedeti najmanjše podrobnosti. Vrgel je rovnico v stran in šel k delavcem, da bi kaj več izvedel, čeprav je razumel, da je ta njegov korak nevaren. Nekateri rudarji so sami videli inženirja, ker je bilo sesutega grušča le malo, drugi se pa za okoliščine niti niso mnogo zanimali. A vsem se je bralo nekò zadovoljstvo že z obrazov. Žerjav je imel prav: morda niti eden teh mož ni obžaloval, da je bilo tako žalostno uničeno eno življenje.

VI.

V razgovoru je prešlo prvo iznenadenje. Rudarji so se z nekim vidnim olajšanjem spet odpravili na delo, le Drenik ni mogel na svoje mesto. Nemir se ga je pollaščal, zdelo se mu je, da ne bi več obstal do določene ure, kjer je imel delo. Poizvedel je natančneje o mestu nesreče, nato pa šel k dvigalu ter se spustil niže doli v preduh. Po dolgem iskanju je našel naznačeni rov, toda ko je hotel vanj, je bil že zastražen. Nikogar več niso pustili noter. Nekaj ga je priganjalo, da bi se prepričal, kako je v rovu, zato je skušal pregovoriti stražo. Odpravil pa ni ničesar, ker je imela v najkrajšem času priti komisija.

Vrnil se je na svoje mesto in vzel rovnico, da bi se v delu otresel misli. Začutil je potrebo, da bi se s kom porazgovoril in spomnil se je Gabra. Pa ni kopal dolgo, nekdo ga je glasno klical na vhodu v rov. Šel je tja in zvedel, da poziva komisija

nekatero delavce k sebi. Tudi Drenika, kar je moža skoro razveselilo. Naglo se je spustil v globino, zdelo se mu je, da bo doli našel jasnost.

Pred rovom je čakalo že več delavcev, toda prejšnjih zadovoljnih obrazov ni bilo več videti. Kakor svinčena pest je ležala na njih vseli vest, da je zastražen tudi vhod v preduh in da ne sme nihče več v premogovnik, kakor ne iz njega. V presledkih so klicali može h komisiji. Ko pa jih je zaslišala, so se morali takoj odstraniti. Ni jim bilo več dovoljeno govoriti z onimi, ki jih še niso izprašali. Drenikova nestrpnost je že silno narastla, ko je naposled vendar zazvenelo tudi njegovo ime iz rova.

Prvo vprašanje, ki so mu ga stavili, je zadevalo Gabra in tovariše. Nekaj mučnega ga je preletelo v onem trenutku. Bilo mu je, kakor bi ga kdo udaril po glavi, čutil je, kako je prebledel. Vendar ni nihče tega zapazil v medlem svitu luči. Le s težavo se je premagal, ko se je vsa njegova radovednost osredotočila v eno: videti mrtvega inženirja z lastnimi očmi.

Izpraševanje se je kmalu prekinilo, Drenika so peljali na mesto, kjer je ležal Betlem še nedotaknjen. Z gornjim životom je slonel ob steni rova, nogi sta mu bili zasuti z gruščem, v katerem so se s tramiči križale močne deske. Kazalo je, da je udor s silo vrgel inženirja ob steno, na kateri si je mož prebil lobanjo. Temnordeči madeži so se v belem svitu svetilk risali po črnih ploskvah, širom odprte, groze polne oči in trde roke s krčevito stisnjenimi prsti pa so pričale, da je smrt že pred časom nastopila.

Kakor olajšanje je začutil Drenik. Oddahnil se je, vse je pričalo, da je nesrečni mož sam kriv svoje smrti. Rovi so se namreč le zasilno in brez pravega vodstva zavarovali z lesenimi podporami samo tam, kjer je bila najneposrednejša nevarnost. Zato niso bili taki udori nič nenavadnega v premogovniku. Drenik se je razveselil v srcu. Gaber je bil pred njim brez krivde; sam sebi je očital, ker ga je za trenutek obdolžil. Spet je sledil z vsem mirom in s polnozavestnim tehtanjem vprašanjem preiskovalnega sodnika. Opazil je kmalu, da se vrste vprašanja le bolj okrog Gabra in tovarišev, ki so ž njim v baraki grozili Betlemu, kakor pa o tem, jeli je inženirja podsulo ali je ubit. Uverjen je bil, da je mož postal žrtev

nesreče in je tako tudi odgovarjal. Ko so ga odslovili, je odšel olajšan in pomirjen.

Toda komaj je začel spet svoje delo, že so ga spet začele mučiti misli, kaj je pravzaprav z Gabrom. Slutil je, da pada ves sum nanj, vedel pa je, da ni nikdar zmožen dvigniti roke nad kom. Poznal ga je natančno, čeprav sta se zadnje dni odtujila. Gaber je sicer odkrito priznal, kako silno ga udarec boli, toda niti v zvezi bi ne mogel biti s takim dejanjem strašnega sovraštva. Vsa Gabrova maščevalnost je bila v tem, da se rudarji že dvignejo, vsi, kakor en mož, ter dokažejo inženirju, kako so ga prerاسli.

Še nekoliko je Drenik počakal, dokler ni komisija odšla iz premogovnika. Takoj nato pa se je dvignil tudi sam, izhod je bil zopet

prost. Kaj je z Gabrom, to vprašanje mu je viselo na ustnih. Toda nikogar se ni upal vprašati, vsi so vedeli, da sta si bila tako blizu. Svetloba ga je mučila, skrivaj, kakor zločinec se je napotil v Gabrovo stanovanje. Zvedel je, kar je bilo že itak samoobsebi umevno, Gabra so zaprli in z njim še nekatere, ki so pred dnevi planili proti inženirju.

Vzlic temu je Drenika pretreslo. Prepričan je bil, da prijatelj ni kriv. Toda kakor so se vsi poslednji dogodki v premogovniku razvijali nepreračunljivo, tako bi mogla tudi tu tčitati prevara osode. Ali ni morda vplival na Gabra strah, da ga Betlem odslovi? Ali ni morebiti imel vsaj zvez s katerim rudarjev, ki so bili tihi, a smrtni sovražniki inženirjevi?

(Konec prihodnjč)

IZ KNJIGE „GITANDŽALI“ RABINDRANATA TAGORE

(Iz angleškega preložil Alojzija Gradnik)

KJER je duh brez bojzani in glava pokonci;

Kjer je znanje svobodno;

Kjer svet ni razrušen v drobce tesnih zidov domačih;

Kjer besede prihajajo iz globin resnice;

Kjer neutrudno stremljenje steza svoje roke po popolnosti;

Kjer jasni tok razuma ni zašel s pota na pusto, peščeno pustinjo mrtvega običaja;

Kjer je duh veden od tebe dalje k širje in širje se razvijajočim mislim in dejanjem —

V ta raj svobode, Oče moj, daj, da se prebudi domovina moja!

* * *

Danes zarana mi je šepetalo nekaj, naj stopiva v čoln, samo ti in jaz, in da bi živa duša na svetu ne vedela za to najino romanje v nobeno deželo in do nobenega cilja.

V tem brezbrežnem oceanu, ob nemo nasluhujočem smehu tvojem, bi pesmi moje vzkipele v melodije, svobodne ko valovi, svobodne od vseh besednih spon.

Ni prišel še čas? Je še delo, ki ga je končati? Glej, večer je padel na obrežje in v medlečem svitu morski ptiči preletavajo v svoja gnezda.

Kdo ve, kdaj se bodo verige odvezale in bo

čoln, kakor poslednji lesk zahajajočega solnca izginil v noč?

* * *

Ničesar te nisem prosila; nisem povedala svojega imena tvojemu ušesu. Ko si odhajal, sem stalá molčeča. Bila sem sama pri studentu, kjer je senca drevesa poševno padala in žene so bile že odšle domú s svojimi rjavimi glinastimi vrči, polnimi do roba. Zvale so me in klicale: »Pojdi z nami, jutro se že nagiba k poldnevu!« Ali jaz sem onemogla se obotavljala izgubljena v motne misli.

Nisem čula tvojih korakov, ko si prišel. Oči tvoje so bile otožne, ko so padle name; glas tvoj je bil truden, ko si tiho rekel: »Ah, žejen potnik sem!« Zdramila sem se iz svojih bedočih sanj in vlila vode iz vrča v tvoje spojene dlani. Listje je šelestelo nad glavo; kukavica je pela iz nevidnega mraka in vonj bablovega cvetja je prihajal od cestnega ovinka.

Stala sem brez besede in sram me je bilo, ko si me vprašal po imenu. Zares, kaj sem storila zate, da bi me ohranil v svojih mislih? Ali spomin, da sem ti mogla dati vode, da pogasiš svojo žejo, se bo oklepaj mojega srca in ga zastiral s sladkostjo. Jutranje ure so minule, ptiči pojejo s trudnimi glasi, listje nimovega drevesa šelesti nad glavo, jaz pa sedim in premišljam in premišljam.

Vem, da si moj bog in stojim ob strani — ne vem, da si moj in stopim bliže. Vem, da si moj oče in se klanjam pred tvojimi nogami — ne prijemam za tvoje roke, kakor za roko prijatelja.

Ne stojim tam, kjer stopaš dol in se mi dajaš spoznati, da bi te tam privil na svoje srce in sprejel te za druga svojega.

Ti si brat med mojimi brati, ali jaz jih puščam v nemar, ne delim ž njimi svojih zaslužkov, deleč tako vse svoje s teboj.

V radosti in bolesti ne stojim ob strani ljudi in tako stojim pri tebi. Strah me je odreči se svojemu življenju in tako se ne potapljam v veliko vodo življenja.

* * *

Vem, da pride dan, ko se mi izgubi iz oči ta zemlja in ko se življenje poslovi molčeče, spustivši poslednji zastor čez moje oči.

In vendar bodo zvezde bdele v noči in jutro bo vstajalo ko prej in ure bodo naraščale ko valovi na morju bruhajoče radosti in bolesti.

Ko premišljam o tem koncu svojih hipov, se pregrada hipov zruši in v svitu smrti vidim tvoj svet z njegovimi malovažnimi zakladi. Redko je njegovo najnižje mesto, redko je najbornejše njegovih življenj.

Stvari, ki sem po njih zastonj hrepenel in stvari, ki sem jih dosegel — kaj mi zanje mar! Daj, da resnično obdržim stvari, ki sem jih vselej zaničeval in preziral.

* * *

Dobil sem dovoljenje za odhod. Zakličite mi zbogom, bratje moji! Klanjam se vam vsem in podajam se na pot.

Tu vračam ključe svojih duri — in odrekam se vsem pravicam do svojega doma. Prosim vas samo za poslednje prijazne besede.

Bili smo sosedje za dolgo, ali prejel sem več nego sem mogel dati. Zdaj se svita dan in svetilka, ki je svetila v mojem temnem kotu, je ugasnila. Povelje je prišlo in pripravljen sem za pot.

* * *

O, ti poslednja izpolnitev življenja, Smrt, moja Smrt, pridi in šepeči mi!

Dan za dnem sem čakal nate, zate sem prenašal radosti in bolesti življenja.

Vse kar sem, kar imam, kar upam in vsa moja ljubezen je plula vselej k tebi v globino samote. Samo poslednji pogled tvojih oči in moje življenje bo tvoje na veke.

Rože so utrpane in venec je spleten za ženina. Po svatbi zapusti nevesta svoj dom in sreča svojega gospodarja samega v nočni samoti.

* * *

V enem samem pozdravu tebi, o moj Bog, daj, da se vsi moji čuti razprostro in dotaknejo tega sveta pri nogah tvojih.

Kakor deževni oblak v juliju visi nizko s svojim bremenom neprelitih ploh, daj, da ves moj duh se skloni k pragu tvojemu v enem samem pozdravu tebi.

Daj, da vse moje pesmi zbero svoje raznoztere napeve v eno samo strujo in splujejo v morje molčanja v enem samem pozdravu tebi.

Kakor trop po domu koprnečih žerjavov, letečih noč in dan nazaj v svoja gorska gnezda, daj, da vse moje življenje potuje v tvoj večni dom v enem samem pozdravu tebi.

Dr. H. TUMA:

IZZA FRONTE

Vojne rože.

KONEC maja 1916. sem prišel s precej težko naloženim nahrbtnikom iz Ajdovščine na štanjelsko postajo. Imel sem opravila pri sodišču in pri tej priložnosti tudi preskrbel brašna za svojo vedno lačno družino. Hodil sem čez zelene logove nad Ustjami in zadolje Vipave, po kršni stopnji do Vidmarjev, med

gozdiči, senožeti in vinogradi pobočja pod Ostrim Vrhom do Vrtovč. Svetla majska природа človeka obudi in veselo razpoloži tudi v tako hudih časih, kakor so bili po dolgem letu italijanske vojne. V daljavi je tutnjal neprestani grom topov po vrhovih okoli Gorice, nebo nad njo od Sv. Gore do Debele Griže je bilo v serem*) čadu**) zagrnjeno. Opoldansko solnce je prežgoče, da bi se videli

*) ser rus. сѣрбиі, grau, rötlichgrau, bruno bigio.

**) čad, ù, Höhenrauch.

plamenci v zraku raztreskajočih se šrapnelov. V presledkih udarja težka granata, tja v bližino Dornberga. Nad dolenjo Vipavsko je zabrněl zdaj pa zdaj visoko v sinjem nebu aeroplan. V zatišju pod Šmarjami, po gozdnatem »Širokem« do Branice je nastalo mirneje in kmalu sem bil po kratici pod štanjelskim predorom na robu Krasa in na štanjelski postaji, pravočasno, ko je težko prisopihal vlak od Rihemberka.

Ker sem bil pónen, sem iskal zavetja v drugem razredu ter nekoliko izbiral do zadnjega oddelka. Bil je zaklenjen, na blazinah je ležala stegnjeno mlada dama. Trkal sem, dokler se ni sklonila in odprla. Nadela si je širok temno svilen klobuk ter me naslonjena v kot nekoliko nevoljna merila, saj sem jo bil brezobzirno motil. Utegnila je imeti kakih 19 let. Bila je okusno oblečena v črnovijoličasto svilo. Temnokostanjevi lasje so ji obrobjali nekoliko blede, kakor utrujeno lice. Posebni lesk oči in lahki žmitci v koticu usten so mu dajali gotov izraz. Uprla je velike žive oči vame, da sem nehote postal pozoren na lepo sopotnico. Na polici nad njeno glavo je ležal velik šop poldivjih, trnjevih, komaj vzcvetelih rož. Odbrala jih je par, povonjala ter igraje izskubla in razstlala lističe okoli sebe po tleh. Vožnja jo je pač dolgočasila! Vprašal sem jo, kje je dobila lepe rože. Odgovorila je, da jih je natrgala gredoč iz Dornberga na postajo po meji in da ima najraje take poldivje rože; imajo neki poseben vonj! Postala je bolj zgovorna, ko sem jo pohvalil, da je treba precej poguma, hoditi po Dornbergu v ognju italijanskih granat. Pravila mi je, da se vozi vsak pondeljek v Dornberg ter vrača k materi v Trst, kadar le more, gotovo pa vsako soboto. Poprej je bila modistka. Mati je že dolgo vdova, od mladih let ji je edina opora. Skrbeti mora tudi za mlajšega brata, ki hodi še v šolo. Prvo leto po vojni se je delo opesnilo, draginja je rastla in po zimi 1916. je bilo žalostno v hiši, ko ni mogla dajati juhe bolehní materi, ne kruha zdravemu in nikdar sitemu bratu. Imela je oba srčno rada! Končno je ostala brez dela, ko je srečala nekdanjo prijateljico tam na korzu, vso v razkošju. Začudeno jo je vpra-

šala po premembi in dobila šaleč odgovor, da »hodi na vojsko«. Seznanila se je s častniki, ki prihajajo iz fronte v Trst na kratke dopuste. Povabili so jo, da jim vrne obisk, kar je sprejela, sedaj se ji dobro godi. Ima bogato in veselo življenje; če hoče, napravi znanja tudi njej. Ni takoj sprejela. Ko je to pravila, postal ji je izraz obličja resnejši, a obenem poln energije. Oči so se ji sem in tja zablisnile, polne ljubezenskega ognja, vmes pa silne nenavisti. Konečno je šla tudi ona — »na vojsko«. Zvedela je, da je najbolj bogato in divje življenje v Dornbergu, kjer je središče štaba, polno kavalirjev in aristokratov. Bila je dobro sprejeta. Do zime upa imeti toliko, da bo prosta za vselej! Iz par potez nje pripovedi so zvene le med tresom padajočih granat orgije šampanjca, med strastnimi objemi mož, katerim je bil šumen, morda zadnji trenutek življenja vse. Ona je uživala nebrzdano ž njimi. »Verjemite mi,« je sklenila; »treba je biti neizrečno močna in trda.« To ni bila propadla ženska. Bila je še polna življenjske volje, zavedala se je težke svoje uloge in jo hotela dovršiti.

Postal sem zamišljen. Opazila je to. Skočila je živahno kvišku ter odšla po vagonih II. in I. razreda. Vedla se je, kakor bi bila doma. Poznali so jo sprevodniki in orožniki, poveljniki in uradniki na postajah so ji bili prav ljubeznjivi. Do repenske postaje sem se vozil nekoliko časa sam.

Tu je vstopila dama kakih 28 let, svetlorjavih las in sinjih oči. Na postaji se je bila ravno poslovila od topničarskega stotnika, ki jo je pri slovesu prav srčno poljubil. Sedla je k oknu meni nasproti. V naročju je držala velik šopek poljskih cvetic ter sanjavo zrla nanje. Čutil sem sicer, da bi bila rada sama s svojimi mislimi, a vendar sem previdno pričel razgovor. Bila je na kratkem obisku svojega moža na kraški fronti, vrača se nazaj v Gradec, kjer je pustila v varstvu matere dekletce in dečka. Šopek sta natrgala skupaj z možem, kovilje*) po kraški trati, kukovičje zelenje**) po meji, vijoletno plahutico***) med siljem. Imela je vedno rada poljske cvetice, pogled je govoril, da so ji te posebno drage. Nalahno je držala pritisnjen šopek k

*) kovilje - Federgras, *strepia pennata*.

**) kukovičje zelenje ali kováčnik, *Geisblatt*, *lonicera caprifolium*.

***) plahutica, *Venuspiegel*, *specularia speculum*.

bujnemu nedru, kakor bi hotela ohraniti spomin na lepe, morda zadnje dneve ob strani soproga.

Kakor iz radovednosti, da imam družbo, se je vrnila moja prva znanka nazaj. Koketno je sedla v svoj kot na moji strani, prekrižala svoje majhne noge in opazovala novo prišelko v kotu prek. Obe dami sta se hitro spoznali. Nemka je pod pikrim pogledom svoje sopotnice povabila oči v svoj šopek poljskih cvetic. Ona pa je tudi segla po svojih rožah, pomolila svoj nosek med popke in vence rož in slastno

vlekla vase njih vonj. Potem pa jih je pomolila proti meni, kako da lepo diše, ter vprašala, katere se mi zde lepše, te rože ali one poljske. Govorila sva slovenski, zato sem brez ovinkov priznal, da so njene lepše.

Na Opčinah je Nemka izstopila, moja prva znanka pa je s svojimi rožami odšla zopet v kupé prvega razreda.

Jel sem res premišljati, čegave rože da so lepše. Ali one krvave iz Dornberga, ali šopek mirne ljubezni in morda zadnjega slovesa.

MARIJA KMETOVA:

GOLOBOVI

(Nadaljevanje)

CENETA so položili v krsto. Manca in otroci so ga poljubili na lice in glasno jokali. Manca je otopela. Zrla je na otroke in srce se ji je krčilo. Votlo je zadonelo po veži, ko so zabijali žeblje v krsto. Dvignili so jo in odnesli v cerkev. Glasno so zaščucale orglje. Trije duhovniki so peli mizerere. Zateglo in s povdarkom: mi-izere-re — — —. Ministranta sta kadila s kadilnico. Zažvenketale so verižice na nji.

Črno je zijala jama na pokopališču. Mrtvaške kosti so ležale krog nje. Govorila sta župnik in Jekše. Učitelji so zapeli žalostinko. Daleč je odmevalo po temeniški dolini. Manca bi se bila kmalu zgrudila v grob — za krsto — ki so jo izpuščali počasi vanj. Prst je zabobnela na krsti. Zajokali so glasno — zateglo — pretresujoče. Posijalo je solnce in zablestel je križ v grobu.

»Naj v miru počiva.«

»Bodi mu zemlja lahka.«

»Bog mu daj večni mir in pokoj!«

»Cene! — O, Cene!«

»Oče — oče!«

VIII.

Čez nekaj tednov je sedela Polonca pri Mancu in jo vprašala:

»Kako misliš torej zdaj? Si pisala bratu?«

»Pisala. Odpisal mi je že.«

»Že? Kaj pa?«

»Da naj le brez skrbi pridem. Da je v Mariboru vse jako poceni in hodijo tudi otroci lahko tam v šolo. Še ta teden pojdem.«

»Kako pa — ali boš stanovala pri bratu? Kaj pa je on pravzaprav?«

»Strojvodja je. Dobro mu gre. Svojo hišo ima sredi mesta. Bo že imel kako sobo in kuhinjo za nas.«

»Težko, Manca. Saj veš, vsak se nerad ogiblje drugih. In še — on morda že. Kaj pa žena, žena njegova?«

»Seveda — prav imaš. Bomo že videli. Upam vse najbolje.«

»In, če ne dobiš pri bratu stanovanja — imaš zadosti denarja, da boste živeli drugače?«

»Oh, Polonca, tako malo je, da ne vem, kako bo. Moje pokojnine je dvajset goldinarjev, od otrok pa dobim od vsakega en goldinar petdeset krajcarjev. Torej skupno takole — trideset goldinarjev.«

»Bo že šlo — bo,« je rekla Polonca. »Če je vse ceno — bo že dosti. Takole — krompirja ali kaj takega, bom pa že jaz poslala časih.«

»Boš?«

»Bom, bom.«

»Veš kaj, Polonca, mislila sem že vzeti tisti denar. Veš, ki je za otroke naložen. Zdaj potrebujem — in —«

»Oh, nikari zdaj!« je branila Polonca. »Če boš že na vsak način rabila, pa piši meni. Takrat je bilo rečeno, da ga dobi Cene, torej oče otrok, ali kdor bo od njega poslan za to. Zdaj pa, ko je Lojze jerob otrok, gre kar lahko Lojze po denar.«

»No — saj res. Zdaj mi pravzaprav še ni treba tako zelo, za selitev in najpotrebnejše bo že. Kar je naloženo, je pa le naloženo. In boljše je, da ostane še nekaj časa denar tam. Da pa ne bom tako čisto od krajcarja odvisna — mi posodi štirideset goldinarjev.«

Polonca jo je nekaj časa gledala, potem se zazrla v tla, nekako škodoželjno nasmehnila in rekla:

»Že dam. Jutri prinesem. Kdaj pa odidete pravzaprav?«

»Čez dva dni. Novi učitelj pride takrat — in stanovanje mora biti prazno. Oh, koliko dela, dela je to! Sama ne vem, kje se mi drži glava. Hvala bogu, da so starejši trije doma — vsaj nekaj pomagajo.«

»So kar izostali iz šol?« je vprašala Polonca.

»Kar za zdaj. V Mariboru pa nadaljujejo šole.«

»Mhm. Pa zbogom, no! Takrat vas že sprejemim do Litije. Saj greste na Litijo, kaj ne?«

»Da. Od tam pa z železnico dalje proti Mariboru.«

»Že dobro. Zbogom!«

»Zbogom!« je rekla Manca in Polonca je odšla.

Po poti ji oni denar ni dal miru. »Lojze ga bo dvignil — in —? Manca bo tako gotovo pisala ponj, to niti misliti ni, da bi ne. Toda —. Oh ne — ne — za božjo voljo! Da bi ga obdržala — jaz? — In bi pisala — da — da — ga še ne dajo v sodniji. Verjela bo. Ah — in jaz denar, ki ga tako rabim! — Pa — ne — ne — to bi bil očiten rop — moj Bog — kaj takega!« Stresla je z glavo in se pokrižala. — »Kje naj dobim zdaj teh štirideset goldinarjev? Spet k Petelincu — ali k Stegnarju? — Moj bog, koliko dolga je že zdaj! Kako bom vse to plačala, s čim in kdaj? Kaj bodo ljudje rekli, če izvedo, kako je z nama! In Petelinc, vknjižiti se hoče na hišo. — Oni trgovec v Ljubljani — tožil bo — grozi. In vino tudi še ni plačano — — —. Kdaj, kdaj sva zašla tako v dolgove! Ko bi jaz vedela! — Saj vendar delam, delam — pa ni — nikjer teka, nikjer blagoslova božjega. In — oh — ko bo Tine dorasel — kje bo že posestvo takrat! — To bo, to bo jezikov. Živeti ne bom mogla, umreti ne. In prodam res tako malo, kakor nalašč ne. Seveda — oni Tomažin je odprl gostilno — pa vre vse tja. Pa prodaja samo ponarejeno, pobarvano vino. Lahko ga daje polovico ceneje, kot je pri nas. Ljudje so pa neumni. Jaz res ne vem, če bo šlo tako naprej — še hišo nama bodo prodali! — Jezus — le tega ne — in ne! — Ah — zato pa, če imam oni denar v rokah — to bi bila neumna, da bi ga odposlala. Oh — pa ne — ne.« Spet je zmajala z glavo in se pokrižala.

»Ne vem, da imam take pregrešne misli. Sicer pa — ali ni bolje rešiti hišo, kakor —. Eh — pa kaj, denar ni moj — in rop bi bil to —! Ne — ne —. In če bi izvedeli — moj bog! — Bo že kako! — Če ne bo šlo dalje — seveda, pogreznilo se bo vse skupaj. Če bi se omožila in kaj dobila k hiši? — Morda. Rešitev bi bila to.«

Večer je bil. Mlinarjev Jože je pripeljal lojtrnce, na katere je sedla Manca z otroki. Ob eni je odhajal vlak iz Litije v Maribor, zato so se odpravili zvečer na pot. Veliko ljudi je stalo krog voza. Segali so v roke Mancini in ji želeli srečno pot — in srečo v novem kraju. Polonca se je tudi poslovila. Ni utegnila z njimi do Litije, preveč pivcev je rekla, da ima.

»Pa ne pozabite na Št. Jurij!« so klicali.

»Oglasite se kaj!«

»Pišite in poročajte, kako vam bo!« je dejala Polonca.

»Srečno, srečno!« so klicali z voza.

»Bog in sveti križ božji!« je dejal mlinar, naredil z bičem križ pred konjema, sedel na voz, prijel vajeti v roke, počil z bičem — in voz je oddrdral — — —

Nebo je bilo temno, skoro črno. Globoko k tlom so viseli oblaki in so legali počasi na hribe. Zdajpazdaj je kanilo, tiho je pričelo pršeti. Tesno, zatoхло ozračje je bilo. Človeka je tiščalo k tlom in ga davilo, da je mogel jedva dihati. Manca je polna strahu gledala v črno noč, kakor bi izpraševala daljavo, kaj ji prinese bodočnost. — Anica je tiho ihtela, drugi pa so zrli mirno pred se. Veselili so se voznje in novih krajev. Najmlajšo je držala Manca v naročju in jo stiskala k sebi. Nič več se ni treslo Mančino srce. Bolj in bolj se je utrjevalo in privajalo novim udarcem. Zdelo se je Mancini, kakor bi nekdo vihtel nad njo kladivo in jo udaril od časa do časa po glavi. Zabobnelo, zašumelo je v glavi, a srce se je krčilo in je ostalo skrčeno. Sredi pota sta se konja plašila nekaj. Črna senca je švignila mimo. Potem je bilo spet vse tiho, vse mirno, le konja sta udarjala s kopiti po lužah, da je pljuskala umazana voda visoko gori po vozu. Mlinar ni govoril. Vlekel je iz pipe, zakašljaj, pljunil v stran in spet kadil. Časih je zavpil: »Hi — halo« in spet je bilo vse tiho. Pršeti je prenehalo. Razmeknile so se gruče oblakov — posvetilo se je nebo — pa se je spet stemnilo in se prevleklo z oblaki. Pri-

peljali so se do litijskega kolodvora. Jože se je poslovil in se odpeljal nazaj v Št. Jurij. Manca je kupila vozne listke, Anica pa je pazila na otroke. Prihrumel je vlak. Gost dim se je valil po tleh. Rdeče luči so zažarele, električni zvonec je zvenel. Manca je dobila vagon. Spravila je otroke vanj in odpeljali so se. Vsa solzna je pogledala Manca po zaspanih otrokih, ki so dremaje sedeli na klopeh. Tudi njo je mučil spanec, pa ni si upala zatisniti oči. — Monotono so udarjala kolesa po tračnicah, monotono je klical sprevodnik imena postaj. Proti jutru so se pripeljali v Maribor. Manca je gledala in gledala po kolodvoru — pa brata ni bilo. »In vendar si mu pisala Anica in povedala, kdaj pridemo, ne?«

»Seveda sem, še dvakrat.«

»No, — in tu ni nikogar zdaj — ne njega in tudi ne njegove žene.«

»Morda pridejo pozneje — počakajmo malo,« je rekla Anica in res so čakali. Preteklo je pol ure — cela ura. Kolodvor se je praznil, a brata še ni bilo. Danilo se je že. Oblaki so se bili razpršili, solnce je posijalo. Manca ni mogla več čakati. Otroci so bili trudni in zaspani, prijemali so jo za krilo in jo vlekli dalje.

»Nič drugega ne ostane,« je rekla slednjič Manca, »kakor da gremo in poiščemo sami strica.« Odšli so. Povpraševali so tu, povpraševali tam in so slednjič vendar prišli v zaželjeno ulico. Skoraj vroče jim je bilo od hitre hoje. Manca je stopila v hišo, Anica in drugi za njo. Bratova žena je odprla vrata in začudena pogledala Manco in otroke. Vsa v strahu je vzkliknila:

»Za božjo voljo, Manca — ti si?«

»Jaz. Dober dan! Kaj niste vedeli, da pridemo?«

»Vedeli — to se pravi — se je izgovarjala žena. »Pa — stopite no v sobo. Jezus, koliko vas pa je!« je vzkliknila videč toliko otrok. »Janez, Janez!« je klicala v drugo sobo.

»Kaj pa je?«

»Sem pridi — brž pridi.«

Mančin brat je prišel, obstal ob vratih, se naslonil na podboj, vtaknil roke v žep in dejal:

»I kaj pa noriš, Manca!«

Ta je ostrmela. »Kako — norim!«

»No — ker si prišla in privlekla vso družino s seboj!«

»Saj si mi vendar pisal, naj pridemo!«

»Sem mislil, da ne boš tako neumna. Kar tako sem ti pisal. Ti pa greš — in prideš — oh —« zasmel se je s polnim basom in ogleđ daval otroke.

»Dobro, dobro — pa kar sedem otrok — ha-ha.«

Manca je jokala, otroci so plašno zrli čudnega strica.

»Pa mi vendar daš sobo in kuhinjo, ne? Jaz ne vem, kam bi se obrnila v tujem mestu. Saj ti plačam tudi nekaj!« je govorila Manca.

»Poglej jo no! — Jaz nimam nobenih prostorov zate! In če bi jih imel, bi jih oddal drugim, saj nimaš, da bi plačala, kolikor zahtevam.«

»Oh, Janez, Janez — tak si!«

»Tak — zato pa kaj imam. Zdaj ostanite tu, za ta dan in to noč. Žena — skuhaj jim kaj — da ne boš rekla Manca, da sem te podil! V tem času pa si poišči stanovanje drugje, kje zunaj mesta. Ceneje je tam — in lahko boš dobila. Tako. Kaj pa pohištvo?«

(Dalje prihodnjič).

JOŽKO KRALJ:

POMLADNO PISMO

Igrajo se valčki, hité na obal
in rože, opojno duhteče,
priklanjajo lahno do mokrih se tal
takó hrepeneče, ljubeče...

Kakó pa pri vas je zdaj, ljubica, tam,
kó mehko zatišje se drami?
Da vedela bi ti, kako sem tu sam,
a skoro že bodem med vami.

In povem ti odkrito, — hm, kaj bi se bal, —
če tvoje srcé več me neče,
si ljubico drugo jaz bodem izbral —
in vendar te ljubil goreče.

PRIRODA V BOGOSLUŽJU IN BAJESLOVJU PRVOTNEGA ČLOVEKA

(Konec)

IV. Ogenj v bogočastju in bajeslovju.

KULT ognja je tesno spojen s naravnim kultom. V ognju vidi prvotni človek vse kaj drugega negoli mi. Nam je ogenj čisto navaden kemični proces, prvotni človek pa je videl v tem pojavu zopet ono spreminjajoče in pretvarjajoče se bitje. In zato je ogenj oboževal in ga še danes obožuje. Kakor namreč po njegovih nazorih ogenj lahko izhaja iz kamena, rastline in živali, tako morejo tudi kamen, rastlina in žival izhajati iz ognja.

Bolj in bolj se prvotna prirodna vera človeštva nagiblje k kultu ognja in luči. Luč, toplota, ogenj so one ustvarjajoče in vse vzdržujoče sile; pojavljajo se v solncu, zvezdah, zraku, v kamenu, zemlji, vodi, v rastlini in živali. Vsa природа se pokaže tako prvotnemu človeku kakor eno samo svetlobno bitje. Od oboževanja teh sil pa do oboževanja svetlobnih in solnčnih bogov v človeški obliki, stvarnikov in vzdrževalcev vsega, je le še korak.

Ko čujemo prve zgodovinske vesti o kulturi Slovencev, opazimo, da je med njimi že ponehal kult živali in dvolikih bitij, ter da se močno nagibajo h kultu svetlobnih bogov. Še obstoja vera v Čateža, tega polčloveka, polkozla, še se obožujejo Škrat, še obstoja Volkodlak, bog v povsem živalski podobi, in še Povodnji mož. Ali vsa ta bitja so porinjena za stopnjo nižje, klatijo se po samotah, v gozdih, v temi. Vodilno ulogo so pa prevzeli drugačni bogovi, in vsi ti so svetlobna bitja. Predvsem Svarog ali Perun, povzročitelj svetlobe in dobrote, ki zopet izhaja iz svetlobe; oni Perun, ki ob nevihti »orje z ognjenim plugom« (dr. J. Gruden). In dalje njegovi svitli sinovi in hčere Daždbog, Kres, Svetovit, Zora in Danica, ki so posebljeno solnce in zvezde. V tem času Slovenci svoje mrličje tudi zažigajo, t. j. izročajo jih ognju, iz katerega je človek izšel.

Tudi umetni ogenj, t. j. od človeka proizvajan ogenj, postane predmet verske pobožnosti. Nam pomenja umetni ogenj začetek človeške kulture. Ko se je človek naučil proizvajati ogenj, postalo je njegovo življenje manj bedno. Neodvisen je postal od teme in

noči, izborno obrambno orožje je zadobil proti napadom divjih zveri, njegova prehrana se je po novem načinu priprave povsem spremenila, kar je imelo posreden vpliv na njegov telesni in duševni razvoj, in kar je glavno, v družbi z ognjem si je osvojil obsežne pokrajine, ki so mu dosedaj radi zimskega mraza bile nedostopne. Vse to je čutil in slutil primitivni človek. Zato je z božanstvenim sijajem obdal onega, ki je prvi iznašel ogenj (Grki — Prometeja). Zato mu je bil ogenj svet.

Ognjišče postane središče najpriprostejše socialne skupine, t. j. družine. Kdor pristopi ognjišču, postane nedotakljiv, tudi če pripada sovražnemu plemenu. Komur se dovoli prostor pri ognjišču, temu je zagotovljeno življenje in varstvo. Tudi poganski Slovenci so imeli take »ognjiščanine«. Ognjišče postane toraj sveto. Ko se družina razvije v večjo socialno skupino, zasledimo velike ognje v svetem gaju, ali pa v tempeljih, da, celo državna »sveta ognjišča«, kakor ono v Rimu, ki so ga oskrbovale deviške Vestalke.

Še danes najdemo med pokristjanjenimi narodi ostanke tega kulta. Prižiganje sveč pred podobami svetnikov, ali ob hudi uri, ali na božičnem drevescu, predvsem pa zažiganje kresov, ki danes gore o sv. Ivanu, a ki so nekdanj goreli v čast solncu in ognju, so taki ostanki prirodnega kulta.

Ogenj igra svojo ulogo tudi v primitivnem zdravilstvu. Prvotni človek je pač spoznal v plamenu izborno razkuževalno sredstvo. Zato zdravi z ognjem in dimom, ki odganjata hudobne demone bolezni. In v tem slučaju prvotni človek ni niti tako napačno sodil. Vidi se, da je bil oster in skozinsko praktičen opazovalec prirode. V ognju tič namreč v istini prirodna zdravilna moč. Zopet vidimo, kako se prirodna vera in prirodna veda tesno družita.

Primitivne predstave o svetosti ognja so se od Zoroastra pa do danes najčistejše ohranile med Parzi. Parzi obožujejo še danes neposebljen ogenj, toraj ogenj zgolj kot prirodno prikazen. Še danes gori v starem Iranu sveti ogenj, ki ga skrbno negujejo v najsvetejšem tempelju svečeniki slednjih versnikov Zaratustre.

V. Voda v bogočastju in bajeslovju.

Moderni prirodoslovci kaj čisto zastopajo teorijo, da se je vse življenje prvotno razvilo v vodi, ter jo skušajo znanstveno dokazati. Ta ideja pa se pojavlja že v bajeslovnem svetovnem nazoru pračloveka. Prvotni človek trdno veruje, da je postanek življenja iskati v vodi. Ideja, da je bog, t. j. neko duševno, izven sveta stoječe bitje, ustvaril svet, nastopa mnogo kasneje. Mnogo starejša, prvotnejša in izvirnejša je predstava, da je izvor vsega voda in neko z vodo tesno združeno kačje bitje.

Med vodnimi bajkami zavzema prvo mesto bajka o neki veliki povodnji, o vesoljnem potopu. Najstarejši opis takega potopa najdemo v babilonskih klinopisih. Našel ga je geolog Edvard Suess med razvalinami Ninive, ter se mu cenil starost na krog 4000 let. Ta opis je sila podoben poznejši židovski verziji o vesoljnem potopu, le da igra v njem glavno ulogo morje.*)

Vse različne potopne bajke se lahko razdele v dva, med seboj strogo ločena tipa. En tip nam kaže potop kot kazen božjo, ki uniči najstarejše človeštvo ter nato potom enega para, ali ene družine ustanovi nov človeški rod. Drugi tip pa ne govori o nikaki kazni, temveč slika le prastanje stvari, pripoveduje o strahovitih bojih in o postanku neba in zemlje in vseh bitij, ki nastanejo kot posledica teh bojev iz prvotnega kaosa. Babilonska literatura pozna poleg prve tudi to vrsto potopne bajke, ki jo nazivljamo kozmogonsko, ker je pravzaprav bajka o stvarjenju sveta. Ta bajka pripoveduje kako je Marduk (t. j. svetloba, bog svetlobe,) ubil v strahovitem boju Tijamato (t. j. vodo, prakaotično kačo,) jo prerezal ter tako ločil nebno vodovje od zemeljskega vodovja. Ta boj s prakačo (zmajem) je najmočnejši motiv v bajeslovju najrazličnejših narodov.

Vendar ne poznajo vsi narodi potopne bajke. Tako ni znana ne Kitajcem, ne Japoncem, ne Arabcem, ne Sircem. Čudno je, da je tudi Feničani, najbližji sosede Židov in Babiloncev niso poznali, pač pa stari Grki. Veliko ulogo pa igra ta bajka pri prirodnih plemenih Amerike, medtem ko je Afrikanci skoro ne poznajo.

O postanku te daleč razširjene bajke si veda še ni na jasnem. Mnenje je, da gre tu za prirodno katastrofo, ki se je morda res dogodila, ko so človeška plemena imela še skupen sedež (v sedanji Mongoliji), ali pa da gre za več takih med sabo neodvisnih katastrof, tako da so potem te bajke avtohtone potopne pripovedi.

Pretežna večina znanstvenikov pa se nagiba k mnenju, da te bajke nimajo ničesar opraviti z eventualnimi resničnimi povodnjami. Potopna bajka je samostojen stvar človeškega duha, je pristen mitus, opis prvotnega svetovnega naziranja, je versko-znanstveno umetniška slika. Vendar primitivec ne vidi v nji samo pesnitve, temveč mu je gola in čista resnica.

Ako izvzamemo oni tipus potopne bajke, ki govori o potopu kakor o kazni božji, in ki ga srečamo le pri Babiloncih, Židih, Indih in Grkih, ter preiščemo bistvo kozmogonske potopne bajke, vidimo, da je prvotni človek položil vanjo vse, kar nam je hotel povedati o življenju in smrti, o smislu in namenu človeškega življenja, o svojih verskih in moralnih čuvstvih, o svoji prirodni vedi.

In primitivni človek misli takole: Stvari lahko izhajajo iz ognja, iz zraka, iz zemlje, iz kamena, iz rastline in iz živali; ali v prvi vrsti so izšle stvari iz vode, ker v vodi je življenje, ker je voda sama živo življenje, nositelj življenja in zato tudi nositelj smrti in smrti. Bajka o potopu je bajka o življenju in smrti.

*Kozmogonija prirodnih plemen seveda ni pravi nauk o stvarjenju, temveč le nauk o pretvarjanju. Prirodna plemena ne poznajo neskončno popolnega boga, ki biva že od začetka ter ustvarja svet iz nič, temveč v začetku biva nekaj kačje nebeškega, neko povsem nepopolno vodno, kaotično bitje, ki se med strašnimi boji pretvarja, spopolnjuje in slednjič pretvori v človeka. Pravljica o stvarjenju je pravzaprav pravljica o velikanskem procesu pretvorbe.

Današnja veda skuša rešiti problem o praploditvi. Tega vprašanja prvotni človek ni poznal. Njemu je bila vsa priroda živa, vsa priroda oduševljena, in iz te žive, oduševljene, pretvarjajoče se prirode si je zbiral svoje bogove.

*) Friedrich Delitzsch: „Babel und Bibel“.

PREGLED

Solski.

Slovenske in hrvatske šole v Istri neposredno pred začetkom vojne *)

Ljudske šole:

I. OKRAJ: KOPER.

a) Občina Buzet.

Deželne hrvatske:

v Brgucu	1 razredna z 1 učno močjo	in 90 otroki
„ Črnici	1 „ „ 1 „ „	115 „
„ Humu	1 „ „ 1 „ „	36 „
„ Danah	1 „ „ 1 „ „	94 „
„ Draguču	1 „ „ 1 „ „	43 „
„ Grimaldi	1 „ „ 1 „ „	133 „
„ Lanišću	3 „ „ 4 učnimi močmi	255 „
„ Buzetu	4 „ „ 5 „ „	404 „
pri Sv. Donatu	1 „ „ 1 učno močjo	132 „
v Slumu	1 „ „ 2 učnima močema	138 „
v Sovinjaku	1 „ „ 1 učno močjo	49 „
na Trsteniku	1 „ „ 1 „ „	89 „
na Vrhu	1 „ „ 1 „ „	193 „

Deželni slovenski:

v Rakitoviču	1 razredna z 1 učno močjo	in 126 otroki
„ Movražu	1 „ „ 1 „ „	101 „

2. zasebne (družbine)

v Račicah	1 razredna z 1 učno močjo	in 148 otroki
-----------	---------------------------	---------------

Skupno: 16 šol z 24 učnimi močmi in 2146 otroki

Italijanske ljudske šole je pohajalo 397 hrvatskih in slovenskih otrok, (v kolikor se da sklepati po podatkih zadnjega ljudskega štetja).

Šoloobveznih slovenskih in hrvatskih otrok bi moralo biti 2603, tako da je bilo brez vsakega (tudi italijanskega) pouka 60 otrok. V zadnjem času so se imele otvoriti šole v Pregari, Praporčah in Saležu.

b) Občina Dekani.

Deželne slovenske:

v Kubeđu	1 razredna z 1 učno močjo	in 171 otroki
„ Dekanih	2 „ s 3 učnimi močmi	182 „
„ Predloki	2 „ z 2 učnima močema	294 „
pri Sv. Antonu	2 „ „ 2 „ „	173 „

Skupno 4 šol z 8 učnimi močmi in 820 otroki

Šoloobveznih slovenskih otrok bi bilo 995; 175 slovenskih otrok je bilo torej brez pouka.

V zadnjem času sta se imeli otvoriti šoli v Hrastovlju in Tinjanu.

c) Občina Dolina.

Deželne slovenske:

v Boljuncu	2 razredna z 2 učnima močema	in 113 otroki
„ Borštu	2 „ „ 2 „ „	103 „
„ Dolini	4 „ s 5 učnimi močmi	298 „
„ Ospu	2 „ z 2 učnima močema	89 „
„ Ricmanjih	2 „ „ 2 „ „	106 „

Skupno 5 šol s 13 učnimi močmi in 709 otroki

Šoloobveznih otrok bi moralo biti 833; 124 slovenskih otrok je bilo torej brez pouka.

d) Občina Izola.

Deželna slovenska:

v Koriah 2 razredna z 2 učnima močema in 213 otroki
Šoloobveznih slovenskih otrok bi moralo biti 336; 123 slovenskih otrok je bilo torej brez pouka.

d) Občina Koper.

1) Deželna slovenska:

v Lazaretu 2 razredna z 2 učnima močema in 285 otroki

2) Zasebna slovenska (družbina):

v Kopru 1 razredna z 1 učno močjo in 44 otroki

Skupno 2 šoli s 3 učnimi močmi in 329 otroki

Šoloobveznih slovenskih otrok bi moralo biti 389; torej je bilo 60 slovenskih otrok brez pouka.

e) Občina Marezige.

Deželne slovenske:

v Borštah 1 razredna z 1 učno močjo in 101 otrok.

„ Marezigah 2 „ „ 2 učnima močema in 212 otroki

„ Truškah 1 „ „ 2 „ „ in 151 „

Skupno 3 šole s 5 učnimi močmi in 464 otroki

Šoloobveznih slovenskih otrok bi moralo biti 500; 36 slovenskih otrok je bilo torej brez pouka.

V zadnjem času bi se bila morala otvoriti šola v Babičih.

f) Občina Milje.

1) Deželna slovenska:

v Škofijah 3 razredna s 5 učnimi močmi in 347 otroki

2) Zasebna slovenska (družbina):

pri Sv. Barbari 1 razredna z 1 učno močjo in 82 otroki

Skupno 2 šoli s 6 učnimi močmi in 429 otroki

Šoloobveznih otrok bi moralo biti 368; torej navidezno obiskuje več slovenskih otrok šolo, kakor bi jo morali, faktično pa 31 slovenskih otrok ni pohajalo šole.

V zadnjem času bi se morala otvoriti šola v Božičih.

g) Občina Očisla-Klanec.

Deželne slovenske:

v Črnotiču 1 razredna z 1 učno močjo in 45 otroki

„ Klancu 1 „ „ 2 učnima močema „ 152 „

„ Krv. Potoku 2 „ „ 2 „ „ „ 109 „

Skupno 3 šole s 5 učnimi močmi in 306 otroki

Šoloobveznih slovenskih otrok bi moralo biti 431; 125 slovenskih otrok je bilo torej brez pouka.

V zadnjem času bi se morali otvoriti deželni šoli v Podgorju in Prešnici.

h) Občina Pomjan.

1) Deželne slovenske:

v Koštaboni 1 razredna z 1 učno močjo in 87 otroki

„ Šmarju 2 „ s 3 učnima močema „ 287 „

„ Pomjanu 1 „ z 1 učno močjo „ 93 „

2) Pomožna slovenska:

v Krkavcih 1 razredna z 1 učno močjo in 44 otroki

Skupno 4 šole s 6 učnimi močmi in 511 otroki

Italijanske šole je pohajalo 41 slovenskih otrok.

Šoloobveznih otrok bi moralo biti 580, brez pouka je bilo torej 28 otrok.

V zadnjem času se je imela ustanoviti deželna šola v Krkavcih.

i) Občina Piran.

Zasebni:

1) slovenska (družbina)

pri Sv. Luciji 2 razredna z 2 učnima močema in 93 otroki

2) hrvatska (družbina)

v Kaštelu 1 razredna z 1 učno močjo in 76 otroki

Skupno 2 šole s 3 učnimi močmi in 169 otroki

Šoloobveznih slov.-hrv. otrok bi moralo biti 372; 203 slov.-hrv. otroci niso torej pohajali šole.

V zadnjem času sta se imeli ustanoviti deželna slovenska šola pri Sv. Luciji in deželna hrvatska šola v Kaštelu.

j) Občina Roč.

Deželne hrvatske:

v Gorenji Vasi 2 razredna z 2 učnima močema in 220 otroki

„Ročkem polju 1 „ „ 1 učno močjo „ 72 „

„Roču 2 „ „ s 3 učnimi močmi „ 201 otrok.

Skupno 3 šole s 6 učnimi močmi in 493 otroki

Šoloobveznih hrvatskih otrok bi moralo biti 508; 15 hrvatskih otrok torej ni pohajalo šole.

Pregled. V koprskem okraju je bilo torej:

25 slovenskih in 19 hrvatskih, skupno 44 mešanih ljudskih šol. (Samostojnih deških ali dekliških šol ni bilo, takisto ni bilo slovenskih ali hrvatskih meščanskih šol). Od teh šol je bilo 23 enorazrednih, 16 dvorazrednih, 2 trirazredni, 2 štirirazredni in ena pomožna šola; deželnih šol je bilo 39, zasebnih 5.

Učiteljev je bilo 80, 31 hrvatskih in 49 slovenskih; deželnih učiteljev je bilo 27 hrvatskih in 46 slovenskih, zasebnih 4 hrvatski in 2 slovenska, pomožen 1 slovenski.

Slovenske šole je pohajalo 3795, hrvatske šole 2581 otrok, skupno 6376, 364 je pohajalo italijanske šole, brez pouka je bilo 1175 slovenskih in hrvatskih otrok.

II. OKRAJ: KRK.

Ljudske šole:

a) Občina Baška.

Deželne hrvatske:

v Baški 2 razr. deška s 3 učnimi močmi in 164 otroki

„ Baški 2 „ dekl. s 3 „ „ „ 157 „

„ Draži 3 „ mešana „ 3 „ „ „ 151 „

„ Stari Baški 1 „ „ z 1 učno močjo „ 39 „

Skupno 4 šole z 10 učnimi močmi in 511 otroki

Šoloobveznih hrvatskih otrok bi moralo biti 594; 83 hrv. otrok je bilo torej brez pouka.

b) Občina Dobrinj.

1) Deželne hrvatske:

v Dobrinju 3 razredna s 3 učnimi močmi in 210 otroki

„ Krasu 2 „ „ z 2 učnima močema „ 104 „

„ Polju 2 „ „ 2 „ „ „ 128 „

„ Sužanu 1 „ „ 1 učno močjo „ 53 „

2) Zasebna hrvatska (družbina):

v Gabonjinu 1 razredna z 1 učno močjo in 100 otroki

Skupno 5 šol z 9 učnimi močmi in 595 otroki

Šoloobveznih otrok bi moralo biti 647, 52 otrok je bilo torej brez pouka.

c) Občina Dubašnica.

Deželne hrvatske:

v Dubašnici 3 razredna s 3 učnimi močmi in 198 otroki

„ Milohničih 1 „ „ z 1 učno močjo „ 78 „

„ Poljicah 1 „ „ s 4 učnimi močmi „ 97 „

Skupno 3 šole z 8 učnimi močmi in 373 otroki

Šoloobveznih hrvatskih otrok bi moralo biti 484, 111 otrok torej ni pohajalo šole.

d) Občina Krk.

1) Deželna hrvatska:

na Vrhu 1 razredna z 1 učno močjo in 62 otroki

2) Zasebna hrvatska:

v Krku 1 razredna z 1 učno močjo in 24 otroki

Skupno 2 šole z 2 učnima močema in 86 otroki

Šoloobveznih hrvatskih otrok bi moralo biti 103, 17 hrv. otrok torej ni pohajalo šole.

V zadnjem času se je imela ustanoviti deželna hrvatska šola v mestu Krku.

d) Občina Omišalj.

Deželne hrvatske:

v Omišlju 4 razredna s 5 učnimi močmi in 242 otroki

pri Sv. Vidu 1 „ „ z 1 učno močjo „ 65 „

v Njivicah 1 „ „ (ekskurendo) „ 20 „

Skupno 3 šole s 6 učnimi močmi in 327 otroki

Šoloobveznih otrok bi moralo biti 358, 31 otrok torej ni pohajalo šole.

e) Občina Punat.

Deželne hrvatske:

v Puntu 2 razr. moška z 2 učnima močema in 170 otroki

„ Puntu 2 „ ženska z 2 „ „ „ 167 „

v Korniću 1 „ mešana z 1 učno močjo „ 87 „

Skupno 3 šole s 5 učnimi močmi in 424 otroki

Šoloobveznih otrok bi moralo biti 494, 70 otrok torej ni pohajalo šole.

f) Občina Vrbnik.

Deželne hrvatske:

v Garici 1 razredna z 1 učno močjo in 67 otroki

„ Risici 2 „ „ 2 učnima močema „ 117 „

„ Vrbniku 2 „ „ 2 „ „ „ 145 „

„ Vrbniku 2 „ „ 2 „ „ „ 105 „

Skupno 4 šole s 7 učnimi močmi in 434 otroki

Šoloobveznih otrok bi moralo biti 470, 36 otrok torej ni pohajalo šole.

Pregled. V krškem okraju je bilo torej:

24 hrvatskih šol, in sicer tri deške, tri dekliške, osemnajst mešanih šol. Od teh je bilo 11 enorazrednih, 9 dvorazrednih, 3 trirazredne in 1 štirirazredna. Deželnih šol je bilo 22, zasebni 2.

Učnih moči je bilo 44, in sicer 22 deželnih in 2 zasebni.

Hrvatske šole je pohajalo 2750 otrok, šoloobveznih bi moralo biti 3129, tako da je bilo brez pouka 379 hrvatskih otrok. (Dalje prihodnjič)

Glasbeni.

II. Glasbeno-dramatični večer mladine. Dijaška mladina je priredila dne 17. julija 1919, tokrat pod okriljem „Ljudskega odra“, svoj drugi glasbeno-dramatični večer. Dvorana Narodnega doma je bila precej dobro obiskana. Pričakovali smo, da se pokaže v primeri s prvim takim večerom (26. aprila 1919, gl. II, št. Njive) napredek, pa žalibog ga ne moremo konstatirati, razun glede programa kot takega, ki je mnogo krajši. Povdarjati treba pred vsem, da se hoče k vsakemu nastopu dobre priprave in potrebne resnosti. Izvzemši par točk je pa vse pričalo o površnosti. Le radi tega se je izjalovila tragična enodejanka „Nace“, ki je v veliko ironijo končala s splošnim smehom v dvorani in na odru, le radi tega je izostal moški zbor, ki pa se je srečneje nadomestil z deklamacijo, le radi tega je ostal Haydnov Trio medel, čeprav so se vsi trije izvajalci (gosli F. Gulič, čelo J. Krajnc, klavir B. Slavik) vidno trudili.

Deklamatorja — V. Ferluga je recitiral Gregorčičevo, „Človeka nikar“, S. Škerl pa Gradnikova „Pisma“ — sta dobro rešila svojo nalogo in bi pri tem v splošnem imel le ponavljati, kar sem povedal o priliki prvega nastopa v goriomenjeni številki „Njive“. Tudi o vijolinistu F. Guliču bi moral zopet povdarjati to, kar sem že enkrat, in storim to prav rad, ker v njem tiči velik talent. Seyboldov „Concertino“ in Montijev „Czardas“, izborna koncertna kosa, sta dokaz za to in sta bila tudi oba sprejeta z velikim aplavzom. Toda podajanje Schubertove znane Dmol-Serenade je bilo preveč subjektivno, zato pa tudi zgrešeno. Prvič: Skladba ni bila izvajana v celoti, drugič je bila igrana v onem Chopinovem, Schubertu povsem tujem „Tempo rubato“, tretjič jo je motil — kakor druge kose — oni neprestano uporabljeni tremolo. Tremoliranje na goslih je lepo in umestno tam, kjer zahtevajo značaj in razvoj skladbe ali hipno razpoloženje. Trajno uporablanje tega „olepševalnega“ sredstva učinkuje utrudljivo in škodi ravno onemu, kar zasledujemo, namreč efektu. Skladbo je motilo tudi samovoljno spreminjanje ritma, ki se je pokazalo kot manira deloma tudi pri ostalih skladbah. To so zgrešena pota, ki jih mora mlad umetnik v svojo korist zapustiti. Z drugo besedo: Od Guliča si smemo obetati mnogo, ako pride v strogo šolo, v kateri naj se njegov glasbeni duh disciplinira. O Guliču kot skladatelju-pesniku pa moram — sodeč po njegovem melodramatičnem poskusu „Misli v diliriju“ — reči, da je glasba v nasprotju s snovjo, bolj priprostega značaja, dočim je tudi on zapade svetožalju sedanje tržaške pisateljske mladine. Čemu le tožiti in plakati, vzdihovati in omagovati? S takimi literarnimi proizvodi se vračamo nazaj, tja h Goetheju, k njegovemu nesrečnemu Wertherju!

To vse bodi povedano iz dobrih namenov, da bo koristno vsem, ki stopajo s produkti svojega uma pred javnost. Le-ta ima da sodi in bo rada spregledala zdaj to, zdaj ono pomanjkljivost, zlasti v začetkih, ampak zahteva za to svojo dobrohotno popustljivost tudi onega v večji meri, kar sem prej omenil, t. j. pripravljajna in resnosti, zraven pa dobre volje in odločnosti.

V. Mirk.

Popravek. Zadnja beseda v pesmi „Melodija“ (J. Samec) v 12. št. „Njive“ naj se glasi „lila“ in ne: bila.

Prihodnja številka „NJIVE“ izide v četrtek dne 31. julija

Naročnikom „Njive“!

S prihodnje številko poteče rok naročnine za prvo četrtletje. Ker smo si v svesti, da se cenjeni naročniki odzovejo našemu vabilu za nadaljno naročnino, uljudno prosimo, da nam blagovolijo s priloženimi nakaznicami poslati to zahtevajoči znesek, da zamoremo pravočasno vknjižiti, ter, da ne bomo prisiljeni (kar bi nam bilo jako žal) prenehati s pošiljavitvijo vestnika. Dolžnost vsakega Slovenca je, da je naročen na naš vestnik, ki je edini na našem ozemlju.

Upravništvo vestnika „Njiva“.

TRGOVSKO - OBRTNA ZADRUGA V TRSTU

registrovana zadruga z omejenim jamstvom

ulica Sv. Frančiška Asiškega 20, II. nad.
sprejema hranilne vloge od L 1 dalje.

Trgovcem otvarja tekoče čekovne račune. — Posoja hranilne pušice na dom. — Rentni davek plačuje iz svojega.

Daje posojila

po najugodnejših pogojih na vknjižbe, na osebno poroštvo, na zastave vrednostnih listin.

Uradne ure vsak dan izvzemši nedelj in praznikov od 8 do 1

TRST □ Guglielmo Weiss □ PROSEK

Valdirivo 23 □□□□□□□□□□ Telefon 29-78
priporoča svojo

KOLOSALNO ZALOGO

italijanskih belih in črnih vln, ter pristnih dalmatinskih in domačih prve vrste. Odjemalcem na deželi priporoča poleg rečenih vin tudi najfinejši pelinkovec in žganje po konkurenčnih cenah v obširnem

skladišču na Božjempolju pri Proseku

Tržaška hranilnica in posojilnica

registrovana zadruga z omejenim poroštvom

Trst, Piazza Oberdan št. 2, I. nadstr.
(v lastni hiši) vhod po glavnih stopnicah.

POSOJILA DAJE na vknjižbo, na menice ter na zastave in amortizacijo za daljšo dobo po dogovoru
ESKOMPTUJE TRGOVSKE MENICE.

HRANILNE VLOGE sprejema od vsakega, če tudi ni ud, in jih obrestuje po **3%**

Večje stalne vloge na tekoči račun po dogovoru.
Rentni davek plačuje zavod sam. Vlaga se lahko po eno krono, ima varnostno celico (safe deposits).

Uradne ure: od 9 do 13. Telefon 952
Izplačuje vsak delavnik ob uradnih urah.

ČEVLJARNICA JOSIP KOLENC TRST

VIA COMMERCIALE ŠT. 14, I.

izvršuje vse v njeno spadajočo
stroko najsolidneje in najceneje.

Vsi in od povsod, ki prihajate v Trst: zasebniki, trgovci, župani, uradniki i. t. d. izvolite se oglasiti v moji trgovini in nakupite česar potrebujete na drobno ali na debelo.

Kam pa naj bi šli drugam?

Sprejmite moje srčne in domače pozdrave!

Na svidenje?

J. ŠTOKA - TRST

ULICA MILANO ŠT. 37

(prej Molino piccolo 19)

založna knjigarna, trgovina s papirjem, zaloga vseh pisarniškiških predmetov i. t. d., cigaretnih papirčkov, vseh vrst i. t. d.

Gostilna v Delavskem domu

ulica Madonnina 15

Izborna domača kuhinja. Izbrana domača in tuja vina. Cena brez konkurence. Točna postrežba.

Posebnost: česke močnate jedi in slaščice.

Za obilen obisk se priporoča

Viktorija Ploder

gostilničarka

Ljubljanska kreditna banka

Podružnica v Trstu.

Centrala v Ljubljani.

Podružnice: Celje, Celovec, Gorica, Sarajevo, Split.

Delniška glavnica: K 15.000.000

Rezervni zaktad: K 3.600.000

Obavlja vse v bančno stroko spadajoče posle. Sprejema vloge v lirah na hranilne knjižice proti 3 1/2% obrestovanju, na žiro-račune proti 3% obrestovanju.

Za na odpoved vezane vloge plača obresti po dogovoru. Izvršuje borzne naloge in daje v najem varnostne celice.

Tel. št. 5-18.

Blagajna je odprta od 9-13.

Tvrška Race & drug

TELEFON 24-95 TRST TELEFON 24-95

Trg Venezia ex Giuseppina, Riva Grumula 2

priporoča svojim odjemalcem v mestu in na deželi svojo zalogo prvovrstnih istrskih, italijanskih in dalmatinskih črnih in belih vin po najnižjih cenah.

Ima na deželi svojji podružnici pri **Marku Znideršiču v Sežani** in pri g. **Martinu Čebokin na Kozini**

Prot. trg. tvrdka A. FERFOLJA

Veletrgovina z vinom
žganimi pijačami
in deželnimi pridelki

TRST - Ul. Torre bianca 22

TELEFONO št. 18-07

Rmečko delavska gospodarska zadruga

v Dobruvljah na Goriškem

priporoča svojim cenjenim odjemalcem svojo **veliko zalogo** izbornih pristnih vipavskih vin po zmernih cenah

KAVARNA UNIONE

TRST, ul. XXX ottobre št. 9

Shajališče slovenskih sodrugov

Preskrbljena je z mnogobrojnimi časopisi in revijami

JADRANSKA BANKA

Delniška glavnica K 30,000.000. Reserve K 8,500.000

CENTRALA: TRST

Via Cassa di Risparmio 5. □ Via S. Nicolò 9

PODRUŽNICE:

Dubrovnik, Dunaj, Kotor, Ljubljana,
Metković, Opatija, Split, Šibenik,
Zadar. -- EKSPPOSITURA: Kranj

Obavlja vse v bančno stroko spadajoče posle

SPREJEMA VLOGE

na hranilne knjižice proti $3\frac{1}{2}\%$ letnim
obrestim v bancogiro-prometu proti
 3% letnim obrestim. Na odpoved na-
vezane zneske sprejema po najugod-
nejših pogojih, ki se imajo pogoditi
od slučaja do slučaja

Daje v najem varnostne predale (Safes deposits)

Blagajna posluje od 9 do 13